

KSZ 228.4 5/1000.60.
(július 12, 1966)

14

SZIGORUAN BIZALMAS!
Készült: 2 példányban

①

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

a Politikai Bizottság 1966. július 12-én tartott üléséről

1.) Jelentés a bukaresti felsőszintű tanácskozásokról.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

A küldöttség véleményét a jelentésben rögzítettük, azt szóban, gondolom, nem kell megismételni.

Azt tartjuk, hogy a jelenlegi helyzetben ennek a két ülésnek az eredménye kielégítő. Megszületett két nagyon fontos kérdésben jónak nevezhető dokumentum és egy csomó kérdésben hasznos véleménycsere volt. Ezért tartjuk azt, hogy az eredmény jónak nevezhető és ezeket az okmányokat fel lehet használni a tömegpolitikai munkában is és a mi belső munkánkban is, abban a munkában, ami az ott jelzett célok megvalósításához szükséges, - ide értve a KGST-t is.

Másik, amit előszóban is meg kell mondani: nem így néz ki az a mód, ahogyan megszületett a két okmány, illetve ahogyan folytak ezek a tanácskozások. Ez ugyanis visszatükrözte azt a nem nagyon jó helyzetet, ami az ott képviselt pártok és kormányok viszonylatában van. Bizonyos zavaros elemek vannak nagyon fontos politikai kérdésekben a román párt központi bizottsága, a román kormány, illetve az ott képviselt többi párt és kormány között. És ez ott elég furcsa módon jelekezett. Az eljárási kérdések során csapódott ez ki. Ezt azért kell megemlíteni és hangsúlyozni, mert sajnos ezt is figyelembe kell venni a további munkában. Tehát a valóságos egység nem akkorának tűnt, mint a szóbanforgó két kérdésben látszik, - de ezekben mégis létrejött.

A vietnami kérdés tárgyalása során kitűnt, hogy az álláspont elvileg, politikailag majdnem azonos a románokéval, bár van árnyalati különbség a vietnami kér-

désben és a tennivalókat illetően is. A román elvtársak egy fokkal közelebb állnak a kínai demagóg állásponthez és ha ez csak egy árnyalati dolog is, azért érezhető. Ez kifejezésre jut abban, hogy ők nagyon élesen amerikaellenesek, viszont váratlanul felvetették a genfi leszerelési konferenciáról való visszavonulás kérdését. Ezzel kapcsolatban használtak olyan kifejezést: ez valamiféle becsapása a népeknek, mert ott leszerelésről tárgyalnak, itt meg folyik a harc. Ez a kérdés alapvető megítélésében nem döntő, de érezhető árnyalati eltérés. Ez maga nem indokolta volna ezt a közel másfél, kétnapos embertelen vitát, ami ott folyt látszatra teljesen formai kérdések körül arról, hogy mely szöveg legyen a tárgyalás alapja.

Eléggé határozott véleménykülönbség volt - és úgy látszik, ez nem pillanatnyi hangulat, hanem régebben kialakult véleményeltérés - a Varsói Szerződés politikai és katonai továbbfejlesztése kérdésében, ahol van sürgetés a hat párt részéről, hogy többet kellene konzultálni, a katonai munkát javítani. Ezzel szemben a román álláspont szembenállás minden ilyen törekvéssel szemben, s most az eddiginél határozottabban jelentkező román törekvés volt a javaslatokban, ami nem előrelépést jelentene, hanem azt, hogy a jelenleg meglévő együttműködési formát is lazítanánk. Vannak persze indulati elemek is ilyenkor. Ezzel - számunkra nagy meglepetésszerűen - kiéleződött a vita és polémia a lengyel és román elvtársak között. Látszott már a KGST-dologban, hogy a lengyeleknek van olyan véleményük: mi nek tárgyaljunk, de itt azután nagyon kiéleződött a hangulat.

Azonkívül van egy kis zavargás is a viszonylatban. Valószínűleg összefügg ez azzal az idegességgel, hogy nincs egység. Pl. a KGST dolognál olyasmi alakult ki, hogy a bulgár elvtársak, kicsit semmibe véve az előzetes állásfoglalásokat, azt mondták, elképzelhető, hogy mi Bukarestben szavazunk a mezőgazdasági ár kérdésében, de ők 40 százalékkal megemelik a mezőgazdasági felvásárlási árakat. Azután kicsit visszavonultak, de a románok támogatták őket, - és egészen más okból támogatták őket a mongolok, akik birkákat, stb. értékesítenek.

Még ebben az eljárási dologban is szerepet játszottak elég durva előkészítési hibák. Volt az április 7-i megállapodás, s a külügyminiszterek megegyeztek, hogy kik készítik az okmányokat. Az európai biztonságra vonatkozó okmány rendszer időben

megszületett, meg tudták a pártok csinálni, a vietnami kérdésben viszont - amíg Bukarestbe nem értünk - nem láttunk javaslatot, s mikor megkérdeztük, mi van, kiderült, hogy három javaslat is van: a szovjet, a román és a lengyel. És úgy is alakult a helyzet, hogy délután már állást kellett foglalni, melyeket fogadjuk el alapként. Azt válaszoltuk: mi majd szavazunk, de még egyiket sem ismerjük.

Az előzetes találkozó - ami közben ott létrejött a szovjet, román, lengyel elvtársak között - azzal az eredménnyel is járt, hogy a szovjet szövegről egyik sem szólt semmit, a románról a lengyelek kijelentették, hogy nem fogadható el alapnak, mert még az újságban is jobb cikket szoktak megjeleníteni, mint amilyen az a szöveg, a románok viszont azt mondták: a lengyel szöveget ők nem fogadják el, mert az opportunistá, illetve kapituláns.

A jelentésből kiderül, hogy plenáris ülés akkor volt, amikor a napirendet megállapítottuk és amikor a két okmány elkészült és alá kellett írni. Az összes többi ügyet más formában tárgyaltuk, külön tárgyalták a külügyminiszterek és albizottsági vezetők. Erre az jellemző, hogy a román fél közölte: a lengyel szöveg nem jó, mert kapituláns, Gomulka elvtárs erre hivatalosan tiltakozott és mindjárt általánosított, mondván, hogy a lengyel párt, az ország és a nép nem kapituláns, hanem történelmi harcot folytat és - mint mondta, - ők is tudhatnák, hogy egy házigazdának mi illik és mi nem a vendéggel szemben.

Ezután Brezsnyev elvtárs beszélt még mindig arról, hogy melyik szöveg jó alapnak. Ő is kicsit indulatosan beszélt. Azt mondta, mi ilyesmiről vitatkozunk, közben folyik a háború, emberek halnak meg, beszélt arról, hogy a Szovjetunió hogyan vesz részt a vietnami háborúban, azután hogy a Szovjetunióban jelenleg földrengések, árvizek vannak, s más dolguk is lenne, minthogy itt üljenek és ilyen témáról vitatkozzanak és kijelentette, hogy a nyilatkozatot végeredményben hatan is aláírhatjuk. Ezzel leült. Nekem olyan érzésem volt, mintha a románok arra vártak volna, hogy megsértődhessenek. Cheausescu elvtárs hátrakiáltott, hogy ezt írják, hogy rájuk nyomást akarnak gyakorolni és valamennyi testvérpárttal közölni fogják, hogy rájuk nyomást akartak gyakorolni. Ez volt kb. a legmagasabb hangja a vitának. Gomulka elvtárs megmagyarázta, hogy nem a hat párt akar rájuk nyomást gyakorolni, hanem

ők akarnak a hat pártra nyomást gyakorolni. Kérte őket, fogadják el alapul és tegyék meg észrevételeiket. Ezután szünet következett, egy óra múlva összeültek a pártok, kb. 12 perc alatt végigszaladtunk a szövegen és megegyeztünk.

Ezután - látva a helyzetet, - mi többiek (a hat párt értendő alatta) elhatároztuk, hogy vegyük le a napirendről a szervezet továbbfejlesztésével foglalkozó kérdéseket, mert nyilvánvalóan nem jöhet ki belőle semmi, csak elmérgesedhet a helyzet. Világos volt, hogy a románok nem fogadják el az egészet, mi pedig nem fogadhatjuk el az ő szövegüket. A románok is benne voltak, hogy vegyük le ezt napirendről.

A jelentés végén van néhány javaslat, amit szeretnénk megindokolni.

Először is kérjük a végzett munka jóváhagyását és azt, hogy a Minisztertanács is kapjon tájékoztatást. Az anyag a Minisztertanács tagjai személyes tájékoztatására szolgáljon. Persze a Központi Bizottságot is tájékoztatni kell.

A KGST-nél kell dolgozni, mert ott semmit sem határoztunk. A nyolc párt kifejtette véleményét, ami ismeretes, mert ugyanaz, mint volt korábban. Hasznos volt ez, mert a hét párt nyugodtan érvelt, szétszedte a románok koncepcióit, mert nincs is valóságos alapja koncepciójuknak. Erre a románok érvelés nélkül újból kifejtették álláspontjukat. Ugyanakkor olyan szép kifejezéseket is folyton használtak, hogy együtt kell működni, mert ez milyen hasznos. Olyan értelme volt Ceausescu elvtárs felszólalásának, mintha tulajdonképpen mi bénítanánk a KGST munkáját, mert olyasmiket akarunk erőszakolni, ami az alapszabállyal ellentétben van és emiatt áll a munka, pedig tovább kellene menni - de nem mondta meg, milyen irányban. Azért kell ezzel a dologgal foglalkozni, mert ott a vezetők elmondták, amit a pártok szükségesnek tartanak és a többit rábízták a VB bölcsességére azzal, hogy majd a XX. ülésen, decemberben jussanak előre, - de ez elég rejtélyes így. Ezért a tanácskozás alapján foglalkozni kell újból ezzel, az új argumentációk alapján ki kell dolgozni a magyar állásfoglalást minél előbb, s mint eddig is tettük, legyen 2-3 gépelt oldalnyi állásfoglalás-tervezet, amit behoznak a Politikai Bizottsághoz.

Hasonló megfontolásból javasoljuk, hogy Czinege elvtárs is kapjon megbízatást. Jelenleg a Varsói Szerződés katonai munkája a Szerződés alapján folyik, amikt

annakidején aláírtak és az 1956-ban született okmány, az ugynevezett szervezeti határozmány alapján folyik jelenleg a munka. A román elvtársak megleptek bennünket több dologgal. Először is önálló szöveggel az európai biztonság kérdésében, a vietnami kérdésben és teljesen új katonai javaslatokat terjesztettek be, ami visszafelé ment a májusi moszkvai tanácskozás anyagához képest. Olyan módosításokat javasolnak, ami fellazítaná az eddigi szervezetet is. Vizsgálni kell ezeket. Ennek vizsgálata, tanulmányozása azért is nagyon fontos, mert ezekre a román javaslatokra előbb-utóbb válaszolni kell.

Ugyanilyen ok indokolja, hogy a külügyminiszter is kapjon megbízatást. A román elvtársak megleptek bennünket olyan javaslattal, hogy a szocialista országok vonuljanak ki a genfi leszerelési bizottság üléséről. Erről tárgyalni nem lehetett. Tudott dolog, hogy ott van öt szocialista ország, ott van öt vezető kapitalista ország képviselője és a többi nagyjából a harmadik világ képviselője. Ezt a szocialista országok kezdeményezték, s hogy előre mennek, vagy nem, de létezik és nem lehet csak úgy kivonulni onnan, mert akkor mit csináljanak a semlegesek, akikről azt lehet mondani, hogy velünk együtt és a mi kezdeményezésünk nyomán jöttek oda be. Ez tehát nagy kérdés.

Végül szeretném megemlíteni: a román elvtársak minket azzal fogadtak, ahogy megérkeztünk, hogy közölték: ebben az 5 kérdésben, amit itt tárgyaltunk, visszavonták álláspontjukat, módosították, - tehát mégis figyelembe vették, hogy a hat párt egységesen más álláspontot képviselt. Ez persze jó volt és bizonyos értelemben könnyítette a munkát. Más szempontból kicsit bosszantó is volt. Ők is tudják, hogy folyik a munka. Feltételezhatték, hogy a pártok ezt az 5 pontot vizsgálgatják, és ők hagyták, hogy ezzel foglalkozzunk, holott tudták, hogy módosításokat javasolnak.

A vietnami eljárási kérdésben is engedtek végül. Felmerül a kérdés, mégis ez a tapasztalat mit mutat, hogyan lehet a jövőben dolgozni. Ez azt mutatja, hogy a mi Politikai Bizottságunk nem nagyon tévedett: nincs egységes álláspontunk, de bizonyos kérdésekben politikai, morális és egyéb okok miatt nekünk együtt kell dolgozni. Ez vonatkozik ránk is és a románokra is. Ezért sikerült elég jó szövegben megegyezni. Valamelyest szerepet játszott az is, hogy tulajdonképpen egységes front volt a románokkal szemben, - mindenféle "összeesküvés" nélkül. Ez bizonyos mértékben hatott a

románokra. Ők visszavonulnak, közelednek anélkül, hogy feladták volna az önállósá-
gukat. Hogy a továbbiakban ennek milyen hatása lesz, nem tudjuk, de bizonyos, ahogyan
mi is tanakodunk a tapasztalatokról, a románok is tanakodni fognak, s bizonyos követ-
keztetésre jutnak.

Még egy technikai dolgot megemlítek. Tudják az elvtársak, hogy 5 állásfog-
lalást tárgyaltunk itt, s ennek alapján 5 magyar felszólalást készült. De tekintettel ar-
ra, hogy a plenáris ülés rendkívül rövid ideig tartott, elmondásra ezek közül csak egy
került: a KGST kérdésében szövegezett felszólalás. Azért beszélek erről, nehogy olyan
következtetés essen, hogy hiába dolgoztak. Ezt a módszert én a továbbiakban is aján-
lom, mert ilyen fontos kérdésekben szükséges, hogy a Politikai Bizottság írásos állás-
foglalás-tervezetet kapjon, azt megvitassuk, annak alapján írják meg felszólalásukat
azok, akiknek meg kell írni, mert ilyen körülmények között is az, hogy volt világos,
a Politikai Bizottság és a Minisztertanács által jóváhagyott pozíciónk, munkánkat se-
gitette és biztonságot adott. Ezért ezt továbbra is ajánlom.

KÁLLAI GYULA elvtárs:

Ugy látom, hogy a bukaresti értekezleten résztvevő országok egyrésze máris
tett hivatalos közlést erről a tanácskozásról, s valószínű, hogy további ilyen állás-
foglalások, nyilvános közlések is várhatók. Csütörtökön lesz a Minisztertanács ülése.
Ez ott is napirendre kerül. Magától értetődő, hogy a Minisztertanács üléséről szóló
kommunikében szó essék erről, s azt is lehetségesnek tartom, hogy talán az eddigi
gyakorlattól eltérően ne a puszta tényt közöljék, hanem kis nyilatkozatféle is hangoz-
zék el ott, amelyben a két dokumentum legfontosabb elemeire lehetne hivatkozni, s
megmondani, hogy a kormány mit mondott. Ezeknek néhány politikai elemét ki lehetne
emelni, s a végén lehetne egy felhívás a tömegszervezetekhez és néplünket is felkér-
hemenk, harcoljanak ezek megvalósításáért.

De ez a megbeszélés nemcsak kormányközi tárgyalás volt, hanem pártok közötti
tárgyalás is. A Szovjetunióban azt a megoldást választották, hogy az SzKP Politikai Bi-
zottsága és a kormány közös kommunikét adott ki. Ez azzal kezdődött, hogy a Politikai
Bizottságban is és a kormányban is beszámoltak a tárgyalásokról, ez egyetértéssel ta-
lálkozott, a küldöttség munkáját jóváhagyták, s a munka bizonyos politikai elemét ki-

emelték. Megfontolásra ajánlom, hogy mi milyen utat válasszunk. A Minisztertanács ülése után talán lehetne olyan közleményt kiadni, hogy a Politikai Bizottságban is megtörtént a beszámoló, a kormányban is, s ezeknek a kérdéseknek néhány elemét újból meg lehetne említeni, ki lehetne hangsúlyozni.

NEMES DEZSŐ elvtárs:

Szeretnék néhány észrevételt tenni a napirendhez. Az emberekben - bennem is - volt bizonyos nyugtalanság, hogy adott körülmények között mire fog vezetni ez a tanácskozás. Az én számomra a nyilatkozatok várakozásaimat felulmúlták.

Hogy jelenjen-e meg hivatalos állásfoglalás? Ez szokásos dolog. Az adott körülmények között én ebben azonban kis zavart látok, mert akkor megjelennek majd a különböző pártok és kormányok különböző véleményei. Mégis, milyen módon és milyen szerv nevében foglaljunk állást? Adott a július 27-re tervezett központi bizottsági ülés. Talán ezen a központi bizottsági ülésen résztvehetnének a Minisztertanács tagjai is. Ezt a formát javasolnám.

Említik az elvtársak a románok javaslatát a genfi értekezlettel kapcsolatban. Véleményem szerint ennek nem elvi alapja van, hanem keresik az érintkezési pontokat a kínaiakkal, s ebben látnak ilyen lehetőséget.

Mondják az elvtársak, hogy a Varsói Szerződéssel kapcsolatos kérdések megbeszélését elhalasztották. Ez jó, de a továbbiakban szembe kell nézni azzal, hogy a román állásfoglalás lazít és akadályozza az együttes tevékenységet. Olyan alternatíva is kell a későbbi állásfoglalás során, hogy ha nem sikerül a román elvtársakat meggyőzni álláspontunk helyességéről, akkor mit tegyünk, s hogyan erősítsük tovább a Varsói Szerződést. Olyasmire gondolok, ami korábban felvetődött a KGST-vel kapcsolatban, hogy a lazább kapcsolatok is teremthetnek meg. Persze az a vajadás, amit a román állásfoglalás okoz, talán még kellemetlenebb itt, mint a KGST-ben.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Elfelejtettem megemlíteni valamit. Annakidején, amikor az SzKP megkapta a megbízást, hogy a szovjet külügyminiszter dolgozza ki az állásfoglalás-tervezetet a vietnami kérdésben, arra is megbízatást kaptak, hogy ezt természetesen a vietnami

elvtársakkal konzultálják. Ezt az SzKP meg is tette. Ilyen megbízás nélkül, külön és önállóan a románok is kapcsolatba léptek a vietnamiakkal, s egyeztető munkát végeztek. Azonkívül Chausescu elvtárs közölte, hogy Csou En-laj elvtárrsal is beszélt arról, hogy szándékunkban áll ilyen nyilatkozatot kiadni a vietnami kérdésben.

Ami a katonákat illeti: persze gondolni kell olyan szituációra, amikor a katonai együttműködést a román elvtársak nehezítik és fékezik. Ez részben már most is fennáll, s tovább mennek az eddigieknél. Mégis azt mondom, most a levegőbe ne tervezzünk, hogy ilyen szituációban mit fogunk csinálni. Itt is van gyakorlat, hogy ha nem megy együtt, csináljuk nélkülük. Gyakorlatilag már most az a helyzet, hogy a Varsói Szerződés valamennyi országában normálisan megy a szokott munka, kivéve a románoknál, ahogy tudjuk, hogyan megy. Ezek a feladatok közös tervezést kívánnak. Grecsko elvtárs a román hadsereg vezetőivel fog is találkozni, - ez kétoldalu munkát is jelent. Jelenleg az a helyzet, hogy a románok általában résztvettek közös gyakorlatokon, viszont a főparancsnok és a román hadsereg vezetői között a kapcsolat gyenge és gyakorlatilag alig működik. Tulajdonképpen azért nem mentünk bele a vitába, mert nem akartuk, hogy bénítsuk a többi vonalon a munkát. Persze elkeseredett félhangok - nem az ülésen, - de voltak. Mindenki be volt és be van gerjedve. Olyasmit is mondtak, ha kilépnek a románok, erősebbek leszünk, de persze a nagy összefüggés miatt ezt senki nem komolyan vetette fel.

Felmerült, hol hagyjuk jóvá a küldöttség munkáját. Az SzKP állásfoglalásán a gyorsaság is érződött, üdvözlötték, hogy az ismeretes kérdések benne vannak a nyilatkozatokban. Nekem úgy tűnik: a mi sajtónk leadta az állásfoglalást, vezércikket írt és tulságosan ne siessünk, mert lehet, hogy két hét múlva többet tudunk mondani. Ennek ellenére meg kell találni az alkalmas formát. Tulajdonképpen az állásfoglalással várhatnánk a Központi Bizottság üléséig, s akkor lehetne közölni egy oldalas határozatot. De ebben az esetben a határozatnak államinak is kell lennie. Csütörtökön lesz a Minisztertanács ülése. Nem volna lehetséges, hogy szombaton reggel jelenjék meg közös kommuniké, s abban megneveznénk a Politikai Bizottságot. Azt ugyanis tudja mindenki, hogy a Központi Bizottság nem ülésezett. Kellene egy szükséges nyilatkozat, hogy a bukaresti tanácskozáson résztvett küldöttségek munkáját meghallgatta az MSzMP Központi Bizottságának Politikai Bizottsága és a Minisztertanács és jóváhagyta. Tehát egy rövid ténykommuniké jelenjék meg. Persze egy-két mondatot írhatnánk a lényegről, de a részletekbe nagyon ne menjünk bele, mert azt tudjuk

csak ismételni, ami már többször megjelent, amiről már vezércikket is írtunk. Ezt az MTI útján lehetne kiadni és szombaton jelenhetne meg. Az érdemi elemzéssel pedig a Központi Bizottság foglalkozzon. És a Központi Bizottság állásfoglalás-tervezetében a kormány nevében is lehet beszélni.

SZIRMAI ISTVÁN elvtárs:

Mostanáig csak a Szovjetunió Kommunista Pártja és a kormány hivatalos nyilatkozata jelent meg és a németek tettek említést erről ünnepi beszéd formájában. Nem vagyunk-e kitéve annak, hogy az aláíró országok pártjai és kormányai egymás után nyilatkoznak és a románok hallgatni fognak? Ki vagyunk ennek téve annál inkább, mert látszik a nyugati sajtóból, hogy a románok mindent kiszivárogtattak, ami ott volt, azt komoly politikai győzelemnek, román győzelemnek minősítették, - s bizonyos vonatkozásban, főleg ami a Varsói Szerződést és a KGST-t illeti - igazuk is van, ott az ő álláspontjuk érvényesült.

Véleményem szerint nem kell elsietni a dolgokat, 27-én lesz központi bizottsági ülés, s rá érünk akkor foglalkozni ezzel.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Tehát szombaton jelenjék meg ez a kommuniké. A kommunikét a delegáció titkára, Erdélyi Károly elvtárs szövegezzé meg, s én is megnézem. Nézzük meg Szirmai és Kállai elvtársakkal közösen.

Kapjon Szirmai és Kállai elvtárs megbízást arra, hogy készítsenek elő egy határozat-tervezetet egy-két oldalnyi terjedelemben a Központi Bizottság elé.

A Központi Bizottság ülésén tűzzük napirendre a két értekezletről szóló tájékoztatót, s a napirend előadója Kállai Gyula elvtárs legyen.

ORIGANUS LEVÉLTÁR